

Ami van

SZAKONYI KÁROLY KÖNYVE KAPCSÁN

**Stádium Kiadó
Budapest, 2005
104 oldal, 2800 Ft**

Szakonyi Károly novelláskötete, az *Ami nincs* az emlékezés könyve. Ez így talán túlságosan kategorikus kijelentésnek tűnik, és önmagában, természetesen, nem is fedi a valóságot. Mégis: a kötet egyik leginkább lényeges meghatározója az emlékezés, amely ebben az esetben (is) voltaképpen egyfajta írói attitűd. A címadó történet, az *Ami nincs* például ezekkel a szavakkal kezdődik: „A padlóra *emlékszem* (...)”, s a második bekezdés első mondatában így hangzik a folytatás: „Napfényre *emlékszem*...” – de számos egyéb helyet idézhetnénk annak bizonyítékául, hogy az emlékezés az író számára egyike a legfontosabb létállapotoknak. Szakonyi Károly vélhetően úgy érzi: az, hogy valamit átélünk, önmagában még kevés. Akkor válik igazán a részünkké, amikor emlékezünk rá, amikor újra átéljük, megéljük, véglegesen magunkba olvasztjuk, hiszen nem véletlen, hogy ugyanarra az eseményre minden érintett másképpen emlékszik: mindenki magára szabja az emlék alapanyagát, s a maga képére teremti újjá az emléket. Később pedig már nem maga az esemény, de annak (eme újjáteremtett, saját képre szabott) emléke él tovább az emlékezőben (és ez sem feltétlenül változatlanul) – s ez az emlék lehet, hogy hason-

lít a valamikori objektív eseményre, de az sem kivételes eset, ha alig-alig fedezhetők fel analógiák. Azonban ebben az esetben sem beszélhetünk a valóság elferdítéséről, füllentésről, vagy félrevezetésről. Egyszerűen arról van szó, hogy így működik az emberi emlékezet.

Az *Ami nincs* szerzője (valamiféle műfaj-meghatározás gyanánt) az egyberostált hét történetet *változatoknak* nevezi – és lehetnek ezek akár az emlékezés változatai is, utóvégre valamennyi középpontjában egy idősödő férfi áll, illetőleg az idősödő férfival együtt élő (vagy az idősödő férfi minden gondolatába beleégett) saját múltja: „rég képek bukkannak fel a csendben, mondatok keringenek a fejében, mert élnek, akik éltek. Mindnyájan élnek, mondja nekik gondolatban, amíg én élek, éltek ti is, bárha elköltöztetek, bárha nem láthatunk benneteket többé. Visszatértek a csillagok közül, találkozhattok egymással általam, újra és újra együtt lehessünk mindannyian. Élnek a házak, a tájak, az utak, a fák, élnek a mezők...” – olvasható *A kert* címet viselő *változat* első részében. Mert valójában nem is hét, csak hat írás alkotja a kötetet, hiszen az idézett *A kert* első része a novellafüzér 3., a második része pedig az 5. darabja. – Már ennyiből sejthető, hogy a kötet nagyon szí-

gorú szerkesztési elvek mentén készült, amint azt a felelős szerkesztő, Kárpáti Kamil is kiemeli.

Igaz, nem mondok sokat ezzel, tekintettel arra, hogy Szakonyi Károlyra köztudottan jellemző a pontos szerkezet. (Miért is volna ezúttal másként?) Miként a hangulat-meghatározó, invokációs szerepű bevezető történetek sem idegenek tőle, amelyek általában tipográfiájukban is elkülönülnek a szöveg többi részétől, amennyiben kurzívan szedettek. Az *Ami nincs* is ilyen felütéssel kezdődik, s egy hasonló (az író életművében szintén jellegzetes), afféle utóhangnak tekinthető rövid történettel ér véget. Mind a nyitó, mind a záró írásban központi szerep jut a tengernek, s még inkább a szerelemnek és a halálnak, ahogyan az egész kötetet átszövi ez a két alapvető létező: a szerelem és a halál. Ezek a keretnovellák szimbolikusan foglalják össze a közöttük elhelyezkedő *változatokat*, ezáltal úgy tartoznak hozzájuk, hogy egyben kívül is kerülnek köreiken.

A keretnovellákon belüli novellafüzér öt elbeszélésének élén az *Heloïse* áll: Abélard és Heloïse történetének modernkori parafrázisa. Ezt követi *A kert* első része, majd az arany-metszésben *A festmény*. *A kert* második része után a címadó novella olvasható, végül az utóhang. A szerkesztés zsenialitásához azonban nem csupán a kötet belbecse, de a külső is hozzátartozik: a védőborítón *A hölgy unikornissal* (*La Damme à la Licorne*) című középkori faliszőnyeg látható, amely művészeti alkotás főszerepet játszik az *Heloïse* című *változatban*, s amelynek központi figurája egy szőke hölgy, amint *A festmény* festményének központi alakja is egy „szőke hajfürtű nő”, végül egy szőke nő okoz megrendítő változást az elbeszélő életében a címadó történetben is. A kohéziót tovább erősíti a szereplők hasonlósága, sőt: azonossága. A keretnovellák kivételével ugyanis valamennyi *változat* főszereplője egy idős férfi, aki a páros számú darabokban (*Heloïse*, *A festmény*, *Ami nincs*) szerelmes lesz egy nálánál harminc évvel fiatalabb, szőke, dekoratív nőbe, a páratlan számúakban (*A kert I.*, *II.*) pedig az emlékezésről és a halálról elmélkedik. Akár azt is állíthatjuk, hogy *A kert* első és második részén kívüli három történet valójában egy élmény, háromféle emlékké feloldva.

Megkapó hangulatú írások állnak össze a legfontosabb gondolati szálakra (szerelem, elmúlás, emlékezés) fölfűzve és a hihetetlenül precíz szerkezetnek köszönhetően egységes egészé formáltan az *Ami nincs* című kötet lapjain. Az öregség, a számadás, a számvetés könyve ez. A befogadásé. A befogadás eszköze pedig az emlékezés. Az emlékezés által fogadja be és fogadja el a múltat a szerző. Az *Ami nincs* voltaképpen ugyanis azt veszi számba, ami van. Ami megmarad. S hasonló eredményre jut, mint Ottlik Géza: minden megvan. Minden, ami fontos, az emlékek által a részünkké vált, belénk épült, elszakíthatatlanul, kiirthatatlanul. Tehát: van, szemben a halállal, amely a nincs. „...a halál semmi, gondolja, a SEMMI a halál, nincs ott se lárma, se csönd, se békétlenség, se béke. A semmi van. He-lyesebben a semmi sincs, mert a semmi az semmi, és ha semmi, akkor semmi sincs...”

Bölcsesség árad a sorokból, mi több: emelkedettség. Az *Heloïse*-ban például ott a szerelem igazi nagyszerűsége: akár egy ember is elég hozzá, azaz nem kell feltétlenül beteljesülnie ahhoz, hogy örökérvényű és teljes legyen, talán még az sem feltétlenül szükséges, hogy viszonzásra találjon. Igaz, Albert és Helén szerelme rövid időre beteljesedik a történetben, ám nem teljesebben ki: az életkorbeli és egyéb különbségek miatt el kell válniuk egymástól. Albert azonban mégis teljes(ség)ként éli meg Helén iránt érzett szerelmét az elválást követően is. A címadó darabban ugyanakkor már az ideig-óráig történő (hagyo-

mányos, tehát elsősorban fizikai értelemben vett) beteljesedése sem adatik meg a szerelemnek, mégis egy magasabb, szellemi-lelki síkon elérkezik a katarzis. Ilyen értelemben tehát *ami nincs*, az a hagyományos értelemben vett beteljesülés. *Ami van*, az pedig egy magasabb rendű kiteljesedés. „...betöltött a tudat, hogy létezik, itt él valahol a városban, ezen a világon, ebben az éjszakában, és találkozásunk óta, ha nem tudom sem nevét, sem címét, s ha alig tudok róla valamit, egymáshoz tartozunk, mert emlékeinkbe immár bevésődtünk mindörökre.” – Ebből az idézetből kitűnik, minek tekinti a szerző az emlékeket: örökkévalónak, szemben a „valóságos” események mulandóságával. S ami (többek között) mesteri ebben a novellában (miképpen az egész kötetben), az az, ahogyan Szakonyi Károly egy pillanatra sem válik érzelmössé, miközben ingoványos talajon lépked...

Egy nagyszerű író nagyszerű műve az *Ami nincs* című novellafüzér. Olyan kötet, amely hiányozna, ha nem lenne, s végtelen örömmel tölti el olvasóját azáltal, hogy van. És emlékezni lehet rá. (Szakonyi Károly: *Ami nincs. Stádium, Budapest, 2005.*)

Bene Zoltán

